

«Πυροσβεστική και Σχολείο για το Περιβάλλον»: Ο Δρόμος προς την Αειφόρο Ανάπτυξη Απαιτεί Δημιουργία Ομάδων από Διαφορετικά Εργασιακά Πεδία;

Σοφία Περδικάρη¹, Αναστάσιος Βλάχος², Βαρβάρα Βορύλλα³, Μιχαήλ Μπαρμπαδήμος⁴

1. Νηπιαγωγός, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατ. Αττικής
sperdikari@sch.gr
2. Αρχιπύραρχος, Διοικητής Πυροσβεστικών Υπηρεσιών Ανατ. Αττικής
vlachosan@yahoo.gr
3. Εκπαιδευτικός Αγγλικής Γλώσσας (M. Ed.), Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατ. Αττικής
veravorylla@sch.gr
4. Υποπυραγός, Πυροσβεστική Υπηρεσία Μαρκόπουλου Μεσογαίας,
barbadimosmi@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η έρευνα μελετά την αποτελεσματικότητα της ομάδας που δημιουργήθηκε από μέλη δύο Δημόσιων Υπηρεσιών, εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Αξιωματικούς του Πυροσβεστικού Σώματος με σκοπό το σχεδιασμό, την οργάνωση και την εφαρμογή ενός εκπαιδευτικού, βιωματικού προγράμματος για παιδιά Δημοτικών Σχολείων. Μελετάται η επίδραση του προγράμματος στην ανάπτυξη της γνωστικής, συναισθηματικής και ψυχοκινητικής ικανότητας των παιδιών. Το δείγμα της έρευνας συγκροτήθηκε από 75 μέλη του Πυροσβεστικού Σώματος, 60 εκπαιδευτικούς και 960 παιδιά που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσω δύο ομάδων εστίασης (focus group), ημι-δομημένης συνέντευξης και συμμετοχικής παρατήρησης ενώ ακολουθήθηκε η ποιοτική εκτίμηση αυτών. Το πρόγραμμα περιελάμβανε τα εργαστήρια «Το κόκκινο αυτοκίνητο», «199 Άμεση επέμβαση», «Ελήφθη over», «Ο Καπνούλης δάσκαλος», «Πυροσβεστοκουβέντες» και «Αρένα». Εκτιμάται ότι η λειτουργία της συγκεκριμένης ομάδας αντιμετώπισε δυσκολίες υψηλού βαθμού στις φάσεις εξέλιξης. Το αποτέλεσμα της εργασίας της, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, αξιολογήθηκε ως θετικό και επιτυχημένο σε όλους του τους στόχους.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Ομάδα, βιωματική προσέγγιση, εκπαιδευτικό πρόγραμμα, Πυροσβεστική Υπηρεσία, Δημοτικό Σχολείο, αειφορία, έρευνα δράσης, ομάδα εστίασης, ποιοτική εκτίμηση.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Lewin (1948) όρισε την ομάδα ως ένα δυναμικό σύνολον ατόμων βασισμένο στην αλληλεξάρτηση και όχι στην ομοιότητα ανάμεσα στα άτομα. Ο Bass (1960) οριοθέτησε τον όρο ομάδα ως ένα σύνολο ατόμων που με την ύπαρξή του δίνει κάποια ευχαρίστηση στα μέλη του. Ο Newcomb (1951) υπογράμμισε τους κοινά

παραδεκτούς θεσμούς που οφείλουν να χαρακτηρίζουν την ομάδα και το ρόλο του κάθε μέλους αυτής. Ο Γιώργας (1999) προσδιόρισε την ομάδα ως ένα δυναμικό σύνολο ατόμων με κάποιο σκοπό, που κάτω από συνθήκες που ευνοούν την ενότητα, εξελίσσεται σε ένα οργανωμένο σύστημα με αλληλοεξαρτώμενους ρόλους, θεσμούς, κοινούς στόχους, αξίες, στάσεις και ομοιογενή συμπεριφορά, που ικανοποιεί τις ανάγκες των μελών. Ο Carle (1978) αναφέρθηκε στις φάσεις εξέλιξης της ομάδας. Επιπρόσθετα η έρευνα και θεωρία αναφέρει ότι διάφορες συνθήκες και παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν και να μεταβάλλουν τη λειτουργία και τη δυναμική της ομάδας (Γιώργας, 1999). Η λειτουργία λοιπόν μιας ομάδας απαιτεί συγκερασμό πλήθους παραγόντων, ο οποίος εάν επιτευχθεί μετατρέπει την συνύπαρξη ατόμων σε ομάδα ικανή να παράγει έργο και να πετύχει το σκοπό της.

Η βιωματική προσέγγιση της μάθησης βασίζεται σε ένα πλέγμα μαθησιακών διαδικασιών και αναπτύσσει τη γνώση που δημιουργείται από το μετασχηματισμό της εμπειρίας (Kolb, 1984). Οι διαδικασίες της ξεκινούν από τα ήδη αποκτημένα βιώματα και εμπειρίες μέσω των οποίων προσπαθούν να οδηγήσουν το παιδί στον κόσμο των γνώσεων (Χρυσafiδης, 2000) και της μάθησης (Kolb & Kolb, 2001). Η θεματολογία της αναδύεται από τις ανάγκες, τα προβλήματα, τις απορίες, τα ενδιαφέροντα και τις αναζητήσεις που προκύπτουν από την καθημερινή ζωή του παιδιού (Χρυσafiδης, 2000). Η βιωματική μάθηση ενεργοποιεί και εμπλέκει τα συναισθήματα, τη διαίσθηση, τις αισθήσεις και τη σκέψη καθιστώντας την μια ολιστική μάθηση (Gregory, 2002) που μπορεί να επιτευχθεί μέσα στις σχολικές αίθουσες (Marchuk, 2007) αλλά και σε ειδικά επιλεγμένους εξωτερικούς χώρους πάντοτε μέσα από αναπτυξιακά κατάλληλα διαμορφωμένα προγράμματα και προσεγγίσεις (Περδικάρη, 2007).

Ιδιαίτερα κατά την εφαρμογή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με αιφόρο προσανατολισμό, η παραμονή και η μαθησιακή εμπλοκή των παιδιών σε χώρους μουσείων, προστατευόμενων περιοχών, εργασίας, γειτονιάς, πάρκων, δρυμών κ.ά. (Παπαντωνίου, Σακαλή, 2005) έχει αποδειχτεί ότι επιφέρει αποτελέσματα θετικά όχι μόνο ανάπτυξης της γνώσης και της αντίληψης αλλά ιδιαίτερα στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη και ενεργοποίηση των πολιτών (Cachelin, 2009). Στόχος των παραπάνω βιωματικών εμπλοκών είναι η ενδυνάμωση της περιβαλλοντικά υπεύθυνης συμπεριφοράς (Yerkes, Biederman, 2003), ο προσανατολισμός στη δράση (Mogensen, Mayer, 2009) αλλά και η αποδοχή και αναγνώριση του «άλλου» μέσα από το τοπικό του περιβάλλον (Περδικάρη, 2008).

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι ο σχεδιασμός, η οργάνωση και η εφαρμογή κατάλληλων αναπτυξιακά εκπαιδευτικών προσεγγίσεων και προγραμμάτων είναι σημαντική και κρίσιμη (Tilbury, 1994 Siemer, 2001) για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. Κάθε λοιπόν αναπτυξιακά κατάλληλο πρόγραμμα ή προσέγγιση πρέπει να προσφέρει ευκαιρίες για την ολόπλευρη ανάπτυξη και τη διασύνδεση τομέων της προσωπικότητας του παιδιού (Περδικάρη, 2007).

Σχετικά προγράμματα αναφέρονται με θετικά αποτελέσματα για παιδιά, εκπαιδευτικούς και εμπλεκόμενους φορείς όπως το πρόγραμμα στο Gosford Forest Park στη Βόρεια Ιρλανδία, τα προγράμματα των Πυροσβεστικών Σταθμών της πόλης του Bloomington και Edmonton, τα Κέντρα Υπαιθριας Εκπαίδευσης του Lakeland (Cooper, 2005) κ.ά. Τα παραπάνω προγράμματα, όμως, έχουν σχεδιαστεί από ένα φορέα και χρησιμοποιούνται ευρέως καλλιεργώντας στα παιδιά δυνατότητες

συμμετοχής, περιβαλλοντικής δράσης και ενημέρωσης έξω από το σχολείο (Χρυσαιφίδης, 2005) ενσωματώνοντας την εκπαίδευση στις κοινωνικές δομές (Sterling, 1999).

Η ΕΡΕΥΝΑ

Σκοπός της έρευνας είναι να μελετήσει τη δυναμική μιας ομάδας που δημιουργήθηκε από μέλη δύο Δημόσιων Υπηρεσιών, εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και αξιωματικούς του Πυροσβεστικού Σώματος μέσω του σχεδιασμού, της οργάνωσης και της εφαρμογής ενός εκπαιδευτικού, βιωματικού προγράμματος για παιδιά Δημοτικών Σχολείων.

Ερευνητικά ερωτήματα: Εάν η συνεργασία μεταξύ των δύο δημόσιων υπηρεσιών θα μπορούσε να δημιουργήσει ομάδα εργασίας με στόχο το σχεδιασμό, την οργάνωση και την εφαρμογή ενός εκπαιδευτικού προγράμματος για παιδιά Δημοτικού Σχολείου (7-12 ετών).

Εάν το προτεινόμενο πρόγραμμα:

- θα ανέπτυξε τις γνώσεις των παιδιών για το έργο της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας σχετικά με την αντιμετώπιση φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών,
- θα ενέπλεκε συναισθηματικά τα παιδιά με τους πυροσβέστες,
- θα μπορούσε να εφαρμοστεί βιωματικά από στελέχη του Πυροσβεστικού Σώματος,
- θα ανέπτυξε την κριτική σκέψη των παιδιών στα θέματα διαχείρισης και προστασίας του περιβάλλοντος,
- θα καλλιεργούσε αξίες και στάσεις στα παιδιά φιλικές προς το περιβάλλον και τον άνθρωπο,
- θα ωθούσε τα παιδιά σε δράσεις φιλικές προς το περιβάλλον.

Η πρωτοτυπία της έρευνας: Διερευνά τα αποτελέσματα ομάδας εργασίας από μέλη της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και του Πυροσβεστικού Σώματος που δημιουργήθηκε για την εφαρμογή στοχευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος.

Μεθοδολογία της έρευνας: Έρευνα δράσης. (Παρασκευόπουλος, 1993)

Δείγμα της έρευνας: 75 μέλη του Πυροσβεστικού Σώματος, 60 εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και 960 μαθητές και μαθήτριες Δημοτικών Σχολείων.

Μέσα συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων: Συμμετοχική παρατήρηση, ημιδομημένη συνέντευξη και ομάδες εστίασης (focus group). Ακολουθήθηκε ποιοτική εκτίμηση των δεδομένων (Ιωσηφίδης, 2003).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η ομάδα εργασίας συγκροτήθηκε από τέσσερις εκπαιδευτικούς, (Υπευθύνους Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και Αγωγής Υγείας) και τέσσερις Αξιωματικούς του Πυροσβεστικού Σώματος. Τα μέλη των δύο υπηρεσιών ήταν άγνωστα μεταξύ τους, διέφεραν σε νοοτροπίες, συνήθειες, συμπεριφορές και ιεραρχική δομή και ο χρόνος σχεδιασμού και οργάνωσης του προγράμματος ήταν ένας μήνας. Το Πυροσβεστικό Σώμα λειτουργεί σε απόλυτη ιεραρχία και πειθαρχία ενώ μεταξύ των εκπαιδευτικών της ομάδας δεν υπήρχαν ιεραρχικές διαφοροποιήσεις. Παρά όμως τις έντονες θεσμικές και λειτουργικές διαφορές τα μέλη των δύο υπηρεσιών κατάφεραν να συνεργαστούν και να λειτουργήσουν ως ομάδα διανύοντας τις φάσεις εξέλιξής της,

όπως η σχετική βιβλιογραφία τις αναφέρει (Γιώργας, 1999), και να σχεδιάσουν, οργανώσουν και εφαρμόσουν το παρακάτω εκπαιδευτικό πρόγραμμα μέσω «διασχολικής δράσης».

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα: «Πυροσβεστική και σχολείο για το περιβάλλον.»

Κριτήρια επιλογής του θέματος

- ❖ Το Πυροσβεστικό Σώμα είναι η κατ' εξοχή δημόσια υπηρεσία για την αντιμετώπιση φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.
- ❖ Η προστασία και αντιμετώπιση προβλημάτων και καταστροφών του περιβάλλοντος αποτελεί σημαντική ενασχόληση των Περιβαλλοντικών Προγραμμάτων και δράσεων.
- ❖ Η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των παιδιών σε θέματα και ζητήματα πρόληψης και αντιμετώπισης καταστροφών ωθούν τα παιδιά προς την κατεύθυνση του ενεργού πολίτη.
- ❖ Η προώθηση δημιουργικών εορτασμών και εκδηλώσεων.

Σκοπός του προγράμματος είναι η επαφή, ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, εξοικείωση και δημιουργική ενασχόληση των παιδιών με την Πυροσβεστική Υπηρεσία και το εργασιακό της αντικείμενο για τον άνθρωπο και το περιβάλλον (Constable & Renwick, 1992).

Στόχοι του προγράμματος προς τα παιδιά

Γνωστικοί:

- ❖ Να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τη λειτουργία της Πυροσβεστικής.
- ❖ Να αναγνωρίσουν και να προσδιορίσουν την αναγκαιότητα της Πυροσβεστικής για την πρόληψη και αντιμετώπιση καταστροφών.
- ❖ Να μάθουν τον αριθμό κλήσης «199», το χρονικό σημείο και τις περιπτώσεις χρήσης του.
- ❖ Να μάθουν τη λειτουργία, χρήση και χρηστικότητα των πυροσβεστήρων.
- ❖ Να προσδιορίσουν και να κατηγοριοποιήσουν φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές του περιβάλλοντος στις οποίες παρεμβαίνει η Πυροσβεστική.

Συναισθηματικοί:

- ❖ Να βιώσουν και να ενσυναισθανθούν τη ζωή και την εργασία των πυροσβεστών μέσα στο πραγματικό περιβάλλον ενός Πυροσβεστικού Σταθμού.
- ❖ Να συνειδητοποιήσουν την αξία του χρόνου και την αναγκαιότητα άμεσης επέμβασης σε συμβάντα.
- ❖ Να εντοπίσουν και να απορρίψουν ενέργειες και πρακτικές, αρνητικές προς το περιβάλλον.
- ❖ Να σκεφθούν, να κρίνουν, να επιλέξουν και να υιοθετήσουν αξίες, στάσεις και συμπεριφορές προς το περιβάλλον με άξονα όχι μόνο το ανθρώπινο και προσωπικό συμφέρον.

Ψυχοκινητικοί- δεξιότητων:

- ❖ Να χρησιμοποιήσουν απλά εργαλεία.
- ❖ Να εξοικειωθούν, να κινηθούν, να παίξουν, να απολαύσουν μια σχολική ημέρα σε ευχάριστο και μαθησιακά κατάλληλο αυθεντικό περιβάλλον.
- ❖ Να ενθαρρυνθούν για να συμμετέχουν σε δράσεις για το περιβάλλον.

- ❖ Να συνυπάρξουν και να συνεργαστούν με παιδιά διαφορετικών Σχολικών Μονάδων αλλά και μεταξύ τους.

Διάρκεια του προγράμματος: 3 ώρες.

Αφόρμηση: Εορτασμός Παγκόσμιας Ημέρας Περιβάλλοντος.

Μεθοδολογία προγράμματος: Μελέτη πεδίου, παρατήρηση, συζήτηση.

Σχεδιασμός και εφαρμογή προγράμματος: Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε για 40 μαθητικές ομάδες (22-25 παιδιά) και διήρκεσε 2 ημέρες (3 ώρες για κάθε ομάδα). Περιελάμβανε 6 σταθμούς/ βιωματικά εργαστήρια διάρκειας 30 λεπτών το καθένα και παρακολούθηση παρουσίασης σε ολομέλεια. Κάθε ομάδα είχε τη δυνατότητα συμμετοχής σε 4 εργαστήρια.

Οι σταθμοί /βιωματικά εργαστήρια

- ❖ «*Ελήφθη over*»: Στόχος είναι η κατανόηση και βίωση από τα παιδιά του τρόπου μέσω του οποίου ενημερώνεται η Πυροσβεστική για τα συμβάντα καθώς και η συνειδητοποίηση της αξία της αμεσότητας επέμβασης σε αυτά.
- ❖ «*Το κόκκινο αυτοκίνητο*»: Στόχος είναι η ενημέρωση, η απαρίθμηση και η χρήση των εργαλείων και των μεθόδων αντιμετώπισης συμβάντων από την Πυροσβεστική.
- ❖ «*199-Αμεση επέμβαση*»: Στόχος είναι η βίωση και ενσυναίσθηση της αντιμετώπισης συμβάντος.
- ❖ «*Πυροσβεστοκουβέντες*»: Στόχος είναι τα παιδιά να προσεγγίσουν και να μάθουν για τον άνθρωπο-πυροσβέστη και το έργο του.
- ❖ «*Ο καπνούλης δάσκαλος*»: Στόχος είναι τα παιδιά να μάθουν να επιλέγουν και να χρησιμοποιούν ορθά τους πυροσβεστήρες.
- ❖ «*Αρένα*»: Στόχος είναι η ψυχοκινητική και κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών μέσα από ευχάριστες και διασκεδαστικές δραστηριότητες.
- ❖ «*Απεγκλωβισμός τραυματία*»: Στόχος είναι η ενημέρωση και βίωση τρόπων διάσωσης που διαθέτει η πολιτεία και η δημιουργία ανάπτυξης αισθήματος ασφάλειας στα παιδιά.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. Από την ομάδα εστίασης (focus group) των στελεχών του Πυροσβεστικού Σώματος εκτιμάται ότι το πρόγραμμα και η εφαρμογή του:

Ως προς τα παιδιά ήταν: Εντυπωσιακό, ενδιαφέρον, χρήσιμο, ενίσχυε τις γνώσεις τους μέσα από βιωματικές διεργασίες. Έδειχναν ότι γνώρισαν και αισθάνθηκαν την αποστολή των πυροσβεστών στο περιβάλλον και την κοινωνία. Συμμετείχαν ενεργά στους σταθμούς, ενδιαφέρθηκαν και έθεσαν σχετικά ερωτήματα όπως αιτίες πυρκαγιών, τρόπους πρόληψης και αντιμετώπισης αυτών ενώ ζήτησαν και χρησιμοποίησαν εργαλεία και εξοπλισμό.

Ως προς τους πυροσβέστες ήταν: «Ανεβαστικό», δημοσιοποιούσε το έργο τους, καλλιεργούσε αίσθημα υπερηφάνειας για την επαφή και την προσφορά τους στα παιδιά,

κατάλληλο για τις γνώσεις τους. Δεν κατάφερε να γεφυρώσει την απόσταση ένστολων-πολιτών. Θα ξανασυμμετείχαν σε παρόμοιο πρόγραμμα με τις αναγκαίες προσαρμογές όπως λιγότερα και μεγαλύτερα παιδιά (10-12 ετών) για να εμβαθύνουν στο γνωστικό.

Ως προς την ομάδα οργάνωσης: «Μπράβο της! έπρεπε να είχε γίνει από καιρό, αξιοπρόσεκτη κίνηση.» Ο αριθμός των παιδιών ήταν μεγάλος, ο χρόνος παραμονής στους σταθμούς περιορισμένος και δεν υπήρξε έγκαιρη λεπτομερής ενημέρωση για τις υποχρεώσεις μας.

2. Από την ομάδα εστίασης των εκπαιδευτικών, εκτιμάται ότι το πρόγραμμα:

Ως προς τα παιδιά ήταν: Μοναδικό βίωμα, προσέφερε ψυχαγωγία, εντυπωσιασμό, προσωπική εξοικείωση με τους πυροσβέστες και το έργο τους. Ανέπτυξε το «ανήκειν», έδενε την ομάδα, «ανέβαζε» το σχολείο και τα παιδιά στον κοινωνικό τους περίγυρο. Προβλημάτιζε σε θέματα αιτιών, πρόληψης και αντιμετώπισης δασικών πυρκαγιών. Παρείχε συγκεκριμένη ενημέρωση και γνώση καθώς και ουσιαστικό επαγγελματικό προσανατολισμό. Ενίσχυε το ενδιαφέρον για συμμετοχή σε δράσεις για το περιβάλλον, ωέδινε τη δυνατότητα για κίνηση σε ασφαλές περιβάλλον. Ήταν αυθεντικό λόγω του χώρου εφαρμογής του με έντονη θετική διαφοροποίηση σε σχέση με επίσκεψη της Πυροσβεστικής στη Σχολική Μονάδα. Αρνητικό του σημείο ήταν η συμμετοχή όμορων τμημάτων σε διαφορετικούς σταθμούς.

Ως προς τους πυροσβέστες ήταν: Θετικό γιατί τους έδωσε τη δυνατότητα να δημοσιοποιήσουν το έργο τους μέσα από μια υψηλού επιπέδου φιλοξενία, με σωστή ενημέρωση, με καλή εκπαιδευτική προσέγγιση «σαν να είχαν κάνει σεμινάριο», με ανέβασμα της αδρεναλίνης όλων μας, άψογοι σε όλα. Τους πρόσφερε ένα εποικοδομητικό, ευχάριστο κοινωνικό «διάλειμμα».

Ως προς την ομάδα οργάνωσης: Κατάφερε και οργάνωσε άψογα το πρόγραμμα έτσι ώστε να είναι σε όλες του τις φάσεις εντυπωσιακό, πρωτόγνωρο, ενημερωτικό, να εμπνέει ασφάλεια και εμπιστοσύνη, να «είναι μια αλησμόνητη εμπειρία για εκπαιδευτικούς και παιδιά». Να παρέχει άμεσο τρόπο γνωριμίας με τη ζωή του πυροσβέστη και να συντελεί, εν μέρει, στον επαγγελματικό προσανατολισμό των παιδιών. Να εντυπωσιάσει τα παιδιά, να χαρακτηί στη μνήμη τους, να το συζητούν στο μάθημα, στο διάλειμμα, στο σπίτι... Και επισημαίνουν «δεν είμαστε σίγουρες αν υπάρξει πάλι παρόμοια διασχολική δράση γιατί τα τόσο προσεγμένα έργα δυστυχώς δεν γίνονται συχνά ή μάλλον είναι σπάνια και δυσεύρετα.»

3. Από τις ημι-δομημένες συνεντεύξεις των μελών της ομάδας οργάνωσης εκτιμάται ότι το πρόγραμμα:

Ως προς τα παιδιά ήταν: Κατάλληλο για ανάπτυξη σχετικών γνώσεων μέσα από βιωματικές διεργασίες. Ενέπλεκε συναισθηματικά τους συμμετέχοντες λόγω χώρου εφαρμογής, μεθοδολογίας προσέγγισης, επιλογής σταθμών και δημιουργίας κατάλληλου κλίματος. Ήταν ενδιαφέρον (τα παιδιά συμμετείχαν ενεργά), ευχάριστο, πρωτότυπο και έδειχνε ότι ανέπτυξε την περιβαλλοντική συνείδηση, ιδιαίτερα των μεγαλύτερων παιδιών (9-12 ετών). Εξοικείωνε τα παιδιά με την πυροσβεστική και τα ωθούσε στη συμμετοχή και την ανάληψη δράσεων (εθελοντικές, ενημερωτικές ομάδες). Η εφαρμογή του προγράμματος σε πραγματικό περιβάλλον έκανε το πρόγραμμα έντονο, αποτελεσματικό, βιωματικό και άμεσο σε σχέση με επίσκεψη των πυροσβεστών στη Σχολική Μονάδα.

Ως προς τους πυροσβέστες ήταν: Μοναδική ευκαιρία δημοσιοποίησης του επαγγέλματός τους, με παράλληλη αναγνώριση και αποδοχή του έργου τους. Ιδιαίτερη

κοινωνική εμπειρία, άνοιγμα οριζόντων και ενεργό συμμετοχή σε εκπαιδευτική διαδικασία.

Ως προς την ομάδα οργάνωσης: Πρωτόγνωρη διοργάνωση, ανεδείκνυε τη δυνατότητα θετικών συνεργασιών διαφορετικών τομέων του Δημοσίου. Προσέφερε στα μέλη της ομάδας οργάνωσης επιστημονική και οργανωτική εμπειρία, χαρά και ικανοποίηση. Ανέπτυξε τη συνεργατικότητα, ενέτεινε τη δυναμική της ομάδας. Συνέτεινε στη γόνιμη και ουσιαστική αλληλεπίδραση ιδιαίτερα από την πλευρά της Εκπαίδευσης σε σημεία μεθοδολογικής, παιδαγωγικής προσέγγισης και εμπειρίας. Η δημιουργία ομάδας εργασίας από τις δύο Υπηρεσίες κρίθηκε αναγκαία για το συγκεκριμένο αποτέλεσμα παρά τις υψηλού βαθμού δυσκολίες, ιδιαίτερα σε οργανωτικά θέματα που αντιμετώπισε λόγω διαφορετικών δομών των υπηρεσιών και νοοτροπιών των ανθρώπων. Εκτιμάται ότι χρειαζόταν περισσότερη ενημέρωση προς τους πυροσβέστες, εκπαιδευτικούς και παιδιά πριν την εφαρμογή του προγράμματος και μικρότερος αριθμός συμμετασχόντων παιδιών. Επισημάνθηκε η ανάγκη μεγαλύτερου χρονικού διαστήματος ύπαρξης της ομάδας.

4. Από την παρατήρηση και την επεξεργασία των οπτικοακουστικών δεδομένων (φωτογραφίες, βίντεο, σχολικές εφημερίδες, ζωγραφική, παρατήρηση) διαφαίνεται ότι:

Τα παιδιά αντιμετώπισαν το πρόγραμμα με: ενδιαφέρον, ευχαρίστηση, άνεση και προθυμία ενώ το χαρακτήριζαν ως χρήσιμο, πρωτότυπο, εντυπωσιακό. Έδειξαν ότι ανέπτυξαν γνώσεις σχετικές με τα εργαλεία πυρόσβεσης και τη χρήση τους, συνειδητοποίησαν τη σημαντικότητα του χρόνου για την αποφυγή καταστροφών όπως για παράδειγμα το ρόλο της τσουλήθρας στο σταθμό, τη σημασία της σειρήνας και του φάρου στο αυτοκίνητο, τον αριθμό κλίσης «199», την ανάγκη παραχώρησης προτεραιότητας σε οχήματα άμεσης επέμβασης. Προσέγγισαν τον άνθρωπο πυροσβέστη και το έργο του μέσα από εποικοδομητική συζήτηση και την παρουσίαση του απεγκλωβισμού. Ενεπλάκησαν συναισθηματικά με τους πυροσβέστες μέσα από παιγνιώδεις διεργασίες όπως για παράδειγμα με τη χρήση των στολών και των εξαρτημάτων τους, με τη μεταφορά τους με τα πυροσβεστικά οχήματα άλλα και με την παραμονή τους στους χώρους του Πυροσβεστικού Σταθμού. Έδειξαν ότι ανέπτυξαν τις ψυχοκινητικές τους ικανότητες και δεξιότητες μέσα από τη συμμετοχή τους σε κινητικά και αλληλεπιδραστικά παιχνίδια, τη χρήση των εξαρτημάτων των πυροσβεστικών οχημάτων και των πυροσβεστήρων. Έδειχναν υπάκουα και προσεχτικά, ευχάριστα και γελαστά, καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Αξιολόγησαν τους διοργανωτές μέσα από τα σχόλια τους στις μαθητικές εφημερίδες, στα έργα ζωγραφικής και τις αναφορές τους στο πρόγραμμα στο σχολικό και κοινωνικό τους περιβάλλον.

Οι πυροσβέστες ήταν: πρόθυμοι, άνετοι, συγκαταβατικοί, ευχάριστοι, παραστατικοί και αυθεντικοί με τα παιδιά. Προσπάθησαν και απέδωσαν σε σύντομο χρόνο τις πληροφορίες και τις αναγκαίες ενέργειες που απαιτούνται για την αποφυγή καταστροφών, δεχόντουσαν ερωτήματα και απαντούσαν εύστοχα. Παρατηρήθηκε μικρή αργοπορία στην παρουσίαση των εξαρτημάτων των στολών και αναφορά σε αρκετά εξειδικευμένες πληροφορίες (διατομές σωλήνων).

Τα μέλη της ομάδας εργασίας: Δείχνουν ευχαριστημένα, πρόθυμα να επιλύσουν τυχόντα προβλήματα, ευπροσήγορα, άνετα και φιλικά με τα παιδιά αλλά και ιδιαίτερα αγχωμένα. Δεν παρατηρούνται μεταξύ τους έντονες διαφορές.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Το πρόγραμμα αντιμετωπίστηκε και εκτιμήθηκε θετικά από όλες τις ομάδες των συμμετασχόντων. Η οργανωτική ομάδα αν και αντιμετώπιζε δυσκολίες ιδιαίτερα μεταξύ των μελών των δύο υπηρεσιών κυρίως σε οργανωτικά θέματα κατάφερε να φέρει εις πέρας το έργο της και να επιτευχθεί ο σκοπός της με την εφαρμογή του προγράμματος. Παρόμοιες διαφωνίες και προβλήματα αναφέρονται στη σχετική βιβλιογραφία (Γιώργας, 1999). Η συγκεκριμένη ομάδα συστάθηκε από μέλη της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευση με στόχο τον από κοινού δημιουργικό εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Περιβάλλοντος. Ο χρόνος εξοικείωσής της ήταν πολύ περιορισμένος, (ένας μήνας) και παρ' όλο που όλα τα μέλη της συμμετείχαν εκούσια δυσκολεύτηκαν να συγκλίνουν σε τακτικές, νοοτροπίες, διαδικασίες και επικοινωνιακές διεργασίες. Διαφαίνεται ότι το πρόγραμμα είχε πολλούς και σύνθετους στόχους, στοιχείο που απαιτούσε εντονότερη και βαθύτερη σύγκλιση απόψεων, τακτικών άλλα και χρόνου προετοιμασίας. Ως παράδειγμα αναφέρουμε την ταυτόχρονη εφαρμογή του προγράμματος σε μεγάλο αριθμό μαθητικών ομάδων (20 παράλληλα εργαστήρια), το εύρος των ηλικιών των παιδιών (7-12 ετών), την αδρή ενημέρωση πυροσβεστών, εκπαιδευτικών και παιδιών. Παρ' όλα αυτά η θέληση για το προσδοκώμενο αποτέλεσμα υπήρξε τόσο δυνατή και ανελαστική που επέβαλε προσαρμογές, υποχωρήσεις, επανεξετάσεις ζητημάτων.

Σημαντική και αναγκαία για την εφαρμογή του προγράμματος κρίθηκε η συνεισφορά των τεσσάρων εκπαιδευτικών ιδιαίτερα στις φάσεις σχεδιασμού και οργάνωσης που απαιτούν επιστημονική γνώση και εμπειρία σε θέματα παιδαγωγικής, διδακτικής, ψυχολογίας. Εξ ίσου σημαντική και αναγκαία αποδείχτηκε και η συμμετοχή των στελεχών του Πυροσβεστικού Σώματος σε όλες τις φάσεις (σχεδιασμού, οργάνωσης, εφαρμογής), επειδή απαιτούνται εξειδικευμένες γνώσεις και σχετική εμπειρία χρήσης εξοπλισμών περί την Πυροσβεστική Τέχνη. Συνεπώς η λειτουργία της ομάδας αποτελούσε αναγκαιότητα.

Η θετική ατμόσφαιρα του χώρου συνέβαλλε στην εμπειρική μάθηση με ανάπτυξη σχετικών γνώσεων μέσα από τη βίωση και την εμπειρία σε αυθεντικό περιβάλλον, η οποία κατά τον Crew (1987) προσφέρει σημαντικά κίνητρα και προσανατολίζει στη δράση. Καλλιέργησε την κριτική σκέψη μέσα από τη δημιουργία αποριών και ερωτημάτων, έκθεση καταστάσεων και επιλογή χρήσης εξοπλισμών, διαχείρισης συμβάντων με τεκμηριωμένη επιχειρηματολογία (Mogensen, Mayer, 2009). Ενίσχυσε στάσεις και αξίες θετικές προς το περιβάλλον και το κοινωνικό σύνολο μέσα από την εμπειρία και αναγνώριση ενεργειών και στόχων για την πρόληψη και αντιμετώπιση συμβάντων τόσο από την Πυροσβεστική Υπηρεσία όσο και από τους ανθρώπους. Ενημέρωσε και πιθανόν ενεργοποίησε τα παιδιά για συμμετοχή σε δράσεις φιλικές προς το περιβάλλον όπως εθελοντική συμμετοχή σε ομάδες πυροπροστασίας, ενημέρωσης πολιτών, αποφυγής επικίνδυνων ενεργειών κ.ά. Ενέπλεξε πυροσβέστες, εκπαιδευτικούς, και παιδιά σε μια βιωματική εμπειρία υποστηρίζοντας ταυτόχρονα τους τομείς μάθησης και κοινωνικής ανάπτυξης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- ❖ Η δημιουργία ομάδας εργασίας από την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και την Πυροσβεστική Υπηρεσία αποδείχτηκε αναγκαία.
- ❖ Ο βαθμός δυσκολίας της ομάδας, ιδιαίτερα σε οργανωτικά θέματα, ήταν πολύ υψηλός.

- ❖ Η παιδαγωγική και διδακτική υποστήριξη του εγχειρήματος από τις Υπεύθυνες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης & Αγωγής Υγείας είναι απαραίτητη ιδιαίτερα στη φάση σχεδιασμού και οργάνωσης.
- ❖ Η επιστημονική υποστήριξη (Πυροσβεστική Τέχνη) από τα στελέχη του Πυροσβεστικού Σώματος είναι απαραίτητη σε όλες τις φάσεις.

Με την εφαρμογή του προγράμματος:

- ❖ Αναπτύχθηκε η εμπειρική γνώση σχετικά με το έργο και τις δυνατότητες αποφυγής και αντιμετώπισης καταστροφών του περιβάλλοντος από την Πυροσβεστική Υπηρεσία.
- ❖ Ωθήθηκε η συναισθηματική εμπλοκή με τους εργαζόμενους στην Πυροσβεστική Υπηρεσία σε ικανοποιητικό βαθμό.
- ❖ Καλλιεργήθηκαν διεργασίες κριτικής σκέψης σε θέματα διαχείρισης και προστασίας του περιβάλλοντος.
- ❖ Αποκαλύφθηκαν αξίες και στάσεις φιλικές προς το περιβάλλον και τον άνθρωπο.
- ❖ Αναπτύχθηκε η ικανότητα συμμετοχής σε δράσεις για το περιβάλλον σε συνεργασία με αρμόδιους φορείς και πρόσωπα.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η εφαρμογή του προγράμματος:

- ❖ σε μεγαλύτερο δείγμα παιδιών,
- ❖ και σε άλλους Πυροσβεστικούς σταθμούς,
- ❖ σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bass, B. (1960). *Leadership, psychology and organizational behaviour*. New York.
- Cachelin, A., Paisley, K. & Blanchard, A. (2009). Using the Significant Life Experience Framework to Inform Program Evaluation: The Nature Conservancy's Wings & Water Wetlands Education Program. *Journal of Environmental Education*, v40 n2 p2-14.
- Caple, R. (1978). *The sequential stages of group development*. Small Group Behavior.
- Constable, C., Renwick, M. (1992). *Children's knowledge of fire safety: A report for the New Zealand Fire Service*. New Zealand Council for Educational Research: Wellington. ED359156
- Cooper, G. (2005). Οι μεταβαλλόμενοι ρόλοι των κέντρων υπαίθριας εκπαίδευσης. Στο Α. Γεωργόπουλος (Επιμ.), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ο νέος πολιτισμός που αναδύεται*. Αθήνα: Gutenberg, 621-634.
- Crew, A. (1987). A rationale for Experiential Education. *Contemporary Education*, 58(3), 145-147.
- Edmonton Fire Rescue and Fire Prevention. *How to be fire safe*. Ανασύρθηκε από www.municipalaffairs.gov.ab.ca/ την 12^η Σεπτεμβρίου 2010.
- Gregory, J. (2002). Principals of experiential education. In J. Jarvis (Ed.), *The theory and practice of teaching*. London: Kogan Page.
- Kolb, A. & Kolb, D. (2001). *Experiential learning theory bibliography, 1971-2001*. Boston: McBear and Co.
- Kolb, D. (1984). *Experiential learning-experience as the source of learning and development*. London: Prentice-Hall.
- Lewin, K. (1948). *Resolving social conflicts*. New York: Harper.
- Marchuk, S. (2007). Drivers and barriers in Pre- School Education for Sustainable Development. In: I, Bjorneloo, E. Nyberg (Eds.), *Drivers and barriers for*

- implementing learning for Sustainable Development in Pre-School through Upper Secondary and Teacher Education*. Paris: UNESCO, 117-120.
- Mogensen, F., Mayer, M. (2009). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Μια κριτική προσέγγιση. Στο: Φλογαίτη, Ε. & Λιαράκου, Γ.(Επ.) *Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη*. Κ.Π.Ε Αρχάνων, σελ. 21-46
- Newcomb, T. (1951). Social psychological theory. In: J. Rohrer & M. Sherif *Social psychology at the crossroads*. New York: Harper.
- Northern Ireland Government, Forest Service. Ανασύρθηκε από <http://www.forestserviceni.gov.uk/intex/education-programmes.htm> την 12η Σεπτεμβρίου 2010.
- Siemer, W. (2001). *Best practices for curriculum, teaching, and evaluation components of Aquatic Stewardship Education*. Ανασύρθηκε από ERIC (ED463935). Διαθέσιμο στο: <http://www.rbff.org/educational/bpe2.pdf>
- Sterling, S. (1999). Issues within and challenges beyond Environmental Education. In: E.C. (Ed.), *Environmental Education and Training in Europe*. E.C.: Luxembourg, 61-69.
- The City of Bloomington, Fire prevention and Education*. Ανασύρθηκε από <http://bloomington.in.gov/sections/viewSection.php?section-id=265> την 12η Σεπτεμβρίου 2010.
- Tilbury, D. (1994). The critical learning years for Environmental Education. In: R. Wilson (Ed.), *Environmental Education at the Early Childhood Level*. Troy, OH: North American Association for Environmental Education, 11-13.
- Yerkes, R. & Biederman, K. (2003). Outdoor Education and the Development of Environmental Responsibility Revisited. *Taproot*, v13 n4 p3-5 Win-Spr.
- Γιώργας, Δ. (1999). Κοινωνική Ψυχολογία (τομ. Β'). Αθήνα: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Παπαντωνίου, Φ., Σακαλή, Ο. (2005). Υπαίθρια μουσεία και οικομουσεία: Μια προσπάθεια οριοθέτησης. Στο Α. Γεωργόπουλος (Επιμ.), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ο νέος πολιτισμός που αναδύεται*. Αθήνα: Gutenberg, 591-605.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας*, τομ. 2, Αθήνα: του ιδίου.
- Περδικάρη, Σ. (2007). *Σχεδιασμός, εφαρμογή και αξιολόγηση ενός Παιδαγωγικού Προγράμματος για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση παιδιών προσχολικής ηλικίας με έμφαση στη Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση*. Διδακτορική Διατριβή. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας- Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης.
- Περδικάρη, Σ. (2008). Το τοπικό περιβάλλον ως μέσο προσέγγισης και αναγνώρισης του «άλλου». Στο Άλκηστις: *Μαύρη αγελάδα-άσπρη αγελάδα. Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση και διαπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Τόπος, σελ. 359-364.
- Χρυσάφιδης, Κ. (2000). *Βιωματική -Επικοινωνιακή Διδασκαλία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Χρυσάφιδης, Κ. (2005). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Αντικείμενο δράσης και διδακτικής προσέγγισης. Στο Α. Γεωργόπουλος (Επιμ.), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ο νέος πολιτισμός που αναδύεται*. Αθήνα: Gutenberg, 149-169.